

”הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא” – אודות קריאת שמע.

פרשת בלק, (שיחה 4) – נכתב ע”י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו ”אוצרות התורה”.
[הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע”י תלמידו, אך טרם הגיחה]

כדי להכיר באמיתיות-מעלת עם ישראל, טוב הדבר להביא עדות מן רחוקים, שאף הם יודו וישבחו אותם. (ראה ע”ז דף ג. ”אמר להם הקב”ה (לאוה”ע), מכס יבואו ויעידו בהם בישראל” / כדברי מהר”ל: ”הדבר אשר יפְּחַן מזולתו, יהיה הבחינה אמיתית אשר לא יפול בו ספק” – [גבורות ה’, תחילת פרק נז]).
ולכן כמה יקרות הן ”נבואות בלעם”, מהן נלמד מה נשגב ענינו של עם ישראל.

בין היתר, הוא אומר ”הן עם כארי יקום וכארי יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה”. (במדבר כג, כד). ורש”י מביא בשם תנחומא, קטע י”ד: ”כשהן עומדין משינתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש ציצית, לקרוא את שמע, ולהניח תפילין”.

- מה מוזר הדבר שדוקא רש”י, הטוען לפרש פשוטו של מקרא, (כדבריו על בראשית ג, ח), הביא דרש שהוא כל כך רחוק מפשוטו. חוץ מן מלת יסוד ”יקום” המזכיר ”קימת שחרית”, לכאורה אין בפסוק שום רמז לענין קריאת שמע, ציצית ותפילין! והדרש נראה כרחוק מאד.
- ועוד, הרי העיקר הוא עצם הקריאה של ”שמע”, ולא באיזו צורה חיצונית הם עושים זאת ”מתגברים כלביא לחטוף”.

אבל מה נפלא הדבר שדוקא בביטוי זה שו”ע או”ח מתחיל לנו את עבודתנו היומית –
”יתגבר כארי לעמוד בבוקר”, (סי”א), הרי מכאן שזהו מעצמות המצוה.

על מי מתגברים?

פשוט הוא שהאדם מתגבר על השינה, כמו שממשיך לשון השו”ע: ”שיהא הוא מעורר את השחר”. ומה יפה כתב שו”ע בעל התניא (א/א, ד) שיש בדבר גי’ מדות. ”ירא שמים מתגבר על יצרו וקם בחצות... וזה נקרא עבד ה’... אם קם עמוד השחר זהו מדה בינונית”. ומשמע שהקם אחר כך הוא עוד פחות מן בינוני. (וזה ברור שהקדמונים היו מקדימים ללכת לישון לבילי הקודם, ולכן מיד קראו בערבית ברכת ”השכיבו”, ולא כבזמננו שבגלל אור החשמל, הופכים לילה ליום, וממילא הופכים גם אור יום לזמן שינת לילה וקמים מאוחר). מי שיישן עד שתחלוף ממנו עבותות השינה, אינו צריך ”להתגבר”. אבל מי שמזדרז לקום מוקדם למרות מתיקות השינה, הוא ”המתגבר”.

וכיצד מתגברים? הרי מברכים ”המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי”. כלומר, גם בסילוק מצב של שינה כבדה, אבל עדיין אנו מנמנמים. וקשה לו לאדם לרכז מחשבותיו למען יקיצה שהיא זריזה ויעילה. ♦ ענה על כך אדמו”ר רמ”מ מקוצק, שבהמשך הסעיף כותב רמ”א: ”ובשכבו על מטתו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד שייעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו”.

וצע”ג הרי דין זה של ”ובשכבו על מטתו” היה צריך להיות מובא בסי’ רל”ט, בדיני ברכת המפיל. מה ענינו פה? ולמה שוב חוזר רמ”א על ”ומיד שייעור משנתו” הרי זה כבר ברישא של הסעיף?
אלא, בא להגיד כאן סגולה נפלאה. אם האדם קובע בדעתו ”ידיעה חשובה מאד” בעת ששם את עצמו לישון, טבע הדברים שזהו הדבר הראשון שיצוץ בדעתו כאשר מתעורר.

(הרי לפי דעת שו”ת ראב”ד, סי’ מ”ד, אין ברכת ”אלהי נשמה שנתת ב”י” מתחילה בנוסח ”ברוך”, כי היא הסיימת של ברכת המפיל מן לילה הקודמת ונחשבת ”ברכה הסמוכה לחברתה”. כביכול גם בעת שינה, מחשבותיו זוממות על תוכן מה שברוך לפני שינתו, ואין כאן הפסקה)

ובכן, מי שישים את עצמו לישון במחשבה שהוא עוסק במלאכת שמים, יהיה קל לו ”לתפוש את עצמו” ולקום מיד כאשר כובד השינה עובר ועדיין הוא מנומנם. ולכן רמ”א כתב דין ”ובשכבו על מטתו” כדי להודיענו הדרך איך נזכה לקום בבוקר כארי.

במקום נוסף למדונו חז"ל שבזכות קריאת "שמע" אנו נושעים מאויבינו. כהן משוח-מלחמה היה קורא לפני החיילים "שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם..." (דברים כ, ג), אמרו חז"ל: "אמר להן הקב"ה לישראל, אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שחרית וערבית, אי אתם נמסרים בידם" (סוטה מב.).

ועוד נוסף על כך, כאשר גלית הרשע התגרה בישראל "בְּרוּ לַכֶּסֶם אִישׁ, וַיֵּרֶד אֵלָיו" ונאמר בישראל "וַיִּחַתּוּ וַיִּקְרְאוּ מֵאֲדָם". כתוב "ויגש הפלשתי הַשֶּׁסֶם וְהָעֶרֶב וַיִּתְצַב אַרְבַּעַיִם יוֹם" (שמו"א יז, טו) דבריו היו מיועדים בכוונה מכוונת "כדי לבטלם מקריאת שמע שחרית וערבית". (סוטה מב.).

ולמה הביטוי המיוחד הזה "השכם והערב"? מְבִינֵי-דָבָר מִסְבִּירִים, (מהר"י אייבשיץ, בספר "יערות דבשי") שגם הגוים האמינו בסגולת ישראל ושה' עונה לתפילותיהם (כמו שאמר פרעה "העתירו בעדיי", שמות ח, כד), ולכן רצה גלית לקלקל להם ולבטלם מק"ש.

"משנה ברורה" (נח/ח) מביא מהירושלמי, שהמתפלל כוונתיקין אינו ניזוק כל אותו היום. נאומו-המרתק של גלית היה בעת המכוונת ביותר, כדי שבני ישראל לא יקראו ק"ש כוונתיקין, אשר לפי הרמב"ם בהל' ק"ש (נא/א) זהו עצם הזמן למצוה זו, והמאחר נקרא מקיים רק בדיעבד. ולכן כתוב שבה גלית דוקא "השֶׁסֶם".

ומזה מובן מאד הביטוי "חוטפין קריאת שמע" בדברי רש"י ותנחומא בתחילת עיונו. כי הקם לאטו מתי שהשינה תחלוף ממנו כליל מעצמה, הרי יש לו זמן רב עד ג' שעות של היום ואין לו מה "לחטוף". מה שאין כן המדייק לקיים את המצוה כראוי כוונתיקין, הוא שצריך להזדרז ולחטוף ענינו, כדי שיכוון את השעה. וכבר דברנו בענין הזריזות בעיונו לפרשת וירא. והבאנו ממהר"ל ("נתיבות עולם", נתיב הזריזות פ"ב) שהמזדרז מורה שהמצוה היא אלהית. אבל המתעצל מראה על שפל גופניותו. וההבדל בין זה לזה, כמו ארבעה דורות ותחום אחר לחלוטין. ועיי"ש עונשו של משה, אשר משום זה נעלם מקום קבורתו.

טעם שעיי "קריאת שמע" נמשלו ישראל לאריה הרי בזה שהאדם ממליך עליו מלכו של עולם בעת אמירת ק"ש, הוא מסלק מעליו כל צורך, כל מקטרג. חז"ל הגדירו "כל הקורא ק"ש על מטתו –

א. כאילו אוחו חרב של שתי פיות בידו, שנאמר, 'רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם'. (ברכות ה.) ופשיטא שלפי ר' יצחק בעל המימרא הזה, אין שום רמז במקרא זה שמדובר דוקא לק"ש של לילה, אלא הוא הדין של שחרית. (מה שאין כן רב אשי שכן הביא אסמכתא לקריאה של לילה).

ב. "מזיקין בדלין הימנו". (שם) האם מדובר ביצורים רוחניים (שדים ורוחות רעות) או גם לסטים ובריונים וגוים? במדרש תנחומא (סי"ק יד) שהתחלנו בו עיונו, ממשוך: "ממליכים להקב"ה ונעשין כאריות, מפליגין לדרך ארץ למשא ומתן. ואם נתקל אחד בכלום, או מתבלין באו ליגע באחד מהן, ממליך להקב"ה. 'לא ישכב עד יאכל טרף' כשהוא אומר 'ה' אחד" נאכלין המתבלין מפניו ובורחין, והוא נסמך בזכות ק"ש מ(מלאכים) שומרי היום לשומרי הלילה. וכשבא לישון מפקיד רוחו ביד הקב"ה... וכשנוער, ממליך להקב"ה. (המלאכים) השומרין בלילה מוסרים אותו ל(מלאכים) שומרי היום... לכן אמר בלעם, אין אומה כאומה זו". עכ"ל.

עכשיו די ברור לנו שהפשט והדרש חופפים זה את זה.

פשוטו של מקרא, (י'לא ישכב עד יאכל טרף"), הוא שישראל גובר על כל אויב וצורר. אבל הטכניקה לזאת היא, על ידי שממליכים עלינו את ה', בצורה של זריזות וחיבה. ואם אנו מודעים לכך שאין שום שלטון וסמכות בעולם מבלעדי הקב"ה, ממילא נמסר כבר הכל תחת שלטונם של עבדי ה'.

כך פירש מהר"ל (י'נתיבות עולם", בטחון פ"א, על גיטין ז). – שלח ליה מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם העומדים עלי, ובידי למסרם למלכות. מהו? (האם מותר?) וענה לו שלא. המשך לשאול, שמצערי לי טובא! שְׁלַח לו, 'דום לה' והתחולל לו והוא יפילם לפניך חללים חללים. השכם והערב עליהן לבית המדרש (=ללמוד תורה) והם קָלִים מאליהם!... " – כי דבר זה נקרא מלחמת ה' כאשר ירצה (צר ואויב) להרע אל מי שהוא אל השייט לגמריי עכ"ל. **ובתוספות שם** (גיטין ז). פירשו כנ"ל אלא שהם פרשו "השכם והערב" הוא ענין להתפלל בדמדומי חמה, תפילת ותיקין כנ"ל, וזה תלוי בגירסת שונות בגמרא.

כיצד ע"י ק"ש מבטלים את המזיקים?

ענה על כך מהר"ל, (י'נתיבות עולם", עבודה, פ"יט / אהבת ה', פ"א), "מצד שהוא ית' אחד, אין מציאות לשום נמצא בעולם הנפרד מאתו כי הכל תלויים ודבקים בו ית' כי הוא עיקר הכל". זאת אומרת, כאשר האדם מתמלא הכרת האמת שהקב"ה הוא האמת המוחלטת, הרי כל מונע ומפריע מתבטל ונדחה.

[בסוף ספר "מורה נבוכים" ג'נד ביאר ארבעה מיני שלמויות.

ושם כתב שלהיות בעל מדות טובות בהתנהגות עם הזולת - זהו **פחות** מן השלימות של בעל המעלות ההגיוניות!

כלומר, בעצם האדם הוא נמצא לבד עם המציאות המוחלטת הקב"ה. מה שיש בעולם עוד ברואים ונבראים, הם רק נמצאים כדי לשמש לאדם שדה-נסיון כיצד יתיחס אליהם, אם לעשות המצוות או להמנע מהעבירות. אבל בעצם אין להם בשבילו שום חשיבות כשלעצמם מבלעדי המצוות. כי כל תפקידו של האדם הוא ישירות עם קונו ובוראו, ולעשות רצונו]

ובכן, לא די בכך שאומרים ק"ש, אלא שצריכים לכוון בק"ש. בזה מסלקים את המקטרגים הרוחניים וממילא גם השוטנים החומריים. פשוט הוא כי "אין ערוד ממית אלא החטא ממית". (ברכות לג). "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה". (חולין ז).

הסבל שבני אדם סובלים הוא מחמת חטאיהם, היוצרים מלאכים רעים הפוגעים ומענישים בני אדם. (כדברי רמ"ק בתחילת ספר "יתומר דבורה", מדת "נושא עון"). באמירת ק"ש, כורתין את חיותם של מלאכי חבלה הללו. (ארז"ל, "שער הכוונות", דרושי הלילה, ז).

ובאמת עושים זאת גם ע"י תפילין וציצית.

[א] תפילין:

"ומנין שהתפילין הם עוז לישראל? דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" ותניא, אלו תפילין שבראש. (ברכות ו. שיש שי של שדי בעור הבית של התפילין). אמרו בעלי רמז שבגלל תפילין של יד ותפילין של ראש "וטרף זרוע אף קדקד". (דברים לג, כ, מפרש רש"י: "הרוגיהן היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת"). חז"ל הורונו שיש להניח קשר אחורי של תפילין של ראש בגובה הראש, כדי שיהיו ישראל למעלה ולא למטה, לפנים ולא לאחור. (מנחות לה). כלומר, בהנחת התפילין ישנה סגולה מלחמתית זאת.

ואם תשאל, למה בכל זאת מתנו חיילי בר-כוכבא למרות שהיו כולם בשעת מלחמתם מניחי-תפילין (גיטין נח).? זה בגלל עון צדדי של שחץ, אמרו לה': לנו אתה לא צריך לעזור, רק אל תסמוך לאויב (ירושלמי תענית, ד). והרי בזה היה ניגוד גמור לכוונת התפילין, הצריכות לעורר לענוה (רמב"ם, הל' תפילין סוף פ"ד) והוי כאילו לא הניחו תפילין.

בנס פורים פרשו לנו חז"ל, "ליהודים היתה אורה (=זו תורה) ושמחה (=יום טוב) וששון (=מילה) ויקר (=תפילין)".
(מגילה טז:). ויש להעמיק, למה רק אחרי מפלת המן התחילו בני"י במצוות תפילין?

עונה על כך מהר"י אייבשיץ (ייערות דבש", תחילת דרוש לז' אדר, תקח"ל) כי גם מקודם לכך הניחו תפילין, רק לא לכל היום. רק מרדכי היהודי (=קרי: יחודי, ע"פ מגילה יג.) "היה בשושן הבירה" כלומר הסתובב כל היום בחוצות עיר עם תפילין בראשו ולא חש מפני לעג אוה"ע.

כך הוא כותב: "והענין כי ה' נתן לנו אות תפילין וציצית לאות ברית על יחודו של ה' וקשר אחדות ואהבה בינינו לה'. ובה שתנו ישראל מהעמים. והלובש תפילין (כל היום) כל רואיו יאמרו כי הוא ישראלי... כי התפילין שבראש הם מעידים בעולם על יחוד הבורא וראוי להיותם גלוי לכל. וכל שכן ציצית שהם לזכרון מצות ה'. לא כן עושים עכשיו ישראלים, בושים נגד העמים ללבוש שמלת- בגד גבר ישראלי... שהם תכשיט ישראל. וכן התפילין קטנים ויסתירם תחת הכובע עד שלא יראה מהם יוצא דבר. והרי אם מניחו בכוונה שלמה לרצון הבורא, מלאכים מכריזים לפניו "הבו יקר לדיוקנא דמלכא". (זהר ג/רסה) עכ"ל.

ובכן, אחרי מפלת המן התחילו גם שאר היהודים להתלבש כמו מרדכי היהודי, עם תפילין וציצית בראש כל חוצות.

[ב] ובענין ציצית:

"כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וחי' מאות עבדים שנאמר " ... מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם" (שבת לב: ע"פ זכריה ח, כט). ואמרו "הציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה" (תוספות, מנחות מג:).

בסיכום, מה שהנביא הנכרי (=בלעם) העיד על ישראל הוא יקר מאד. הוא העיד שהם קמים בבוקר כאריות המתגברים על יצר העצלות. הם חוטפים ק"ש ציצית ותפילין, ועל ידי זה הם כורתים גם את אויביהם המוחשיים וגם את הבלתי מוחשיים. כאמור: "והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים, כאריה בבהמות יער, ככפיר בעדרי צאן, אשר אם עבר ורמס וטרף ואין מציל. תרום ידך על צריך וכל אויביך ייכרתו" (מיכה ה, ז-ח)

(הערה. ע"ע שיחה שניה של פרשת ויגש)